

Universiteit Utrecht

VINCI
TOPONDERWIJS

Winterboeket

Een uitgave van SterkVVE

Met nieuws over VVE en achterstandenbeleid

Jo Kloprogge, winter 2020

In de plukboeket-reeks zet Jo Kloprogge onderzoek rondom onderwijsachterstanden in het algemeen en VVE in het bijzonder op een rij. De plukboeketten verschijnen vier maal per jaar en waar zinvol een special, en worden verspreid onder de deelnemers van het Sterk VVE netwerk.

Jo Kloprogge is oprichter en oud-directeur van Sardes.

Hier brengen we een selectie van onderzoeknieuws om goed gewapend de winter door te komen. We hebben onderzoeknieuws dat zorgelijk en treurig stemt, maar we hebben gelukkig ook positieve berichten. Laten we beginnen met dat laatste.

1. Het Leidse tutorprogramma

Vanuit zorg over de onderwijskloof tussen kinderen met een lage en een hoge sociaaleconomische achtergrond is in Leiden het initiatief genomen om een nieuw Tutorprogramma op te zetten. Initiatiefnemer is de Science Communication & Society van de Leidse universiteit, waar geprobeerd wordt studenten multidisciplinair op te leiden. Dit weerspiegelt zich in de samenstelling van het team dat aan Tutoring werkt. Dit bestaat uit Julia Cramer, Pedro de Bruyckere, Demet Yazilitas, Ionica Smeets en Amber Bruijnzeel. Dat zijn klinkende namen en we zien een combinatie van onderwijskundige en andersoortige kennis van hoog niveau.

Op de site zijn veel praktische tips en handleidingen voor tutoren te vinden:

>> Leidsetutorprogramma.nl

Meer zinvolle informatie over tutoring is te vinden op:

>> [NTP](#)

2. Leerkrachten met ervaring

Een metastudie van Anne Podolski en enkele collega's laat zien dat meer ervaring bij leerkrachten leidt tot betere onderwijsresultaten van leerlingen. Leerkrachten worden vooral effectiever als zij werken in een ondersteunende en collegiale omgeving en als er in die omgeving ervaren leerkrachten te vinden zijn. Dat lijkt misschien een open deur, maar er kunnen veel factoren zijn die de relatie tussen ervaring en effectiviteit van een leerkracht verstoren. Ervaring kan ook leiden tot indutten en dan neemt het effect af. Maar binnen een omgeving van ervaren leerkrachten word je eerder scherp gehouden.

>> [Didactief](#)

>> Emerald.com

3. Een lesje in 'onderzoek lezen'

Meestal ga ik in de plukboeketten niet in op methodologische kwesties, maar in vervolg op de metastudie die we hierboven hebben besproken, maak ik een uitzondering. Het wordt je tegenwoordig zwart voor de ogen van de zwermen metastudies, en daarbij is niet alles goud dat blinkt. Robert Slavin geeft ons een paar tips om bij metastudies op een vrij simpele manier het kaf van het koren te scheiden.

1. Een hele gemakkelijke manier is om te kijken naar de gerapporteerde effectgrootte, die meestal in de korte samenvatting staat. Als die groter is dan 0,4 hoeft je eigenlijk niet verder te lezen, tenzij het om tutoring gaat of om een andere interventie die massieve resultaten laat zien. Meestal gaat het om flutonderzoek.
2. Kijk bij het hoofdstuk over de methode naar de selectie van onderzoeken die in de metastudie zijn meegenomen. Let dan op vier punten:

- Wordt gewerkt met een experimentele en controle groep en zijn de leerlingen of scholen random toegedeeld aan die groepen?
- Leerlingen of scholen in de experimentele en controlegroep moeten heel erg in allerlei kenmerken overeenkomen en de uitval mag in de ene groep niet meer dan 15% hoger zijn dan in de andere:
- Er moeten minstens 30 leerlingen in de experimentele en 30 leerlingen in de controle groep zitten. Onderzoeken met minder eenheden laten een flinke inflatie bij effectgroottes zien:
- De interventie moet minstens 12 weken duren. Ook hier geldt dat erg kortlopende onderzoeken overdreven resultaten laten zien.

Je kunt deze richtlijnen niet alleen gebruiken bij metastudies maar ook om een enkel onderzoek even te screenen. En je zult zien dat Slavin gelijk heeft als hij zegt dat veel studies zo door de mand vallen. Het zijn erg bruikbare tips waar je in gesprekken over onderzoek op je werk of aan de intellectuele borreltafel veel profijt van kunt hebben.

>> Robertslavinsblog.wordpress.com

4. Over het welzijn van de Nederlandse jeugd

We gaan terug naar het onderzoek en wel naar de mentale conditie van onze jongeren. Unicef Nederland deed hier een onderzoek naar. Enkele resultaten:

- Veel jongeren hebben een positieve mentale gezondheid. Zo rapporteert driekwart van de jongeren een hoge mate van floreren. Twee derde van de jongeren noemt veerkracht en een sterke eigenwaarde. Een minderheid van de jongeren maakt zich zorgen over de toekomst (minder dan 10 procent). Die zorgen zijn het grootst bij jongeren in het voortgezet onderwijs (20 procent).
- De kwantitatieve onderzoeksresultaten over stress en druk onder jongeren laten zien dat bijna de helft van de 16-jarigen druk ervaart door schoolwerk. Daarnaast ervaart bijna één op de drie jongeren tussen de 12 en 16 jaar druk om aan hun eigen of andermans verwachtingen te voldoen (prestatiedruk). Leerlingen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs ondervinden vooral stress van de mening van anderen, gevolgd door stress van huiswerk of school. Ook in de kwalitatieve interviews met jongeren werd school het vaakst genoemd als bron van stress. Genoomd werden de druk die jongeren ervaren om constant te presteren, stress over toetsen, cijfers die al vroeg meetellen voor het eindexamen, en hoge eisen stellen aan jezelf. Ook omstandigheden op school veroorzaken stress, zoals te veel toetsen in één week, te veel huiswerk, en toetsen en verslagen die meteen na een vakantie worden ingepland waardoor de vakantie niet een tijd is om bij te komen.
- Uit zowel het kwantitatieve onderzoek als het kwalitatieve onderzoek komt het belang van sociale steun duidelijk naar voren. Het ervaren van meer steun van vader, moeder, broer, zus, beste vriend(in), klasgenoten en leraar hangt samen met minder emotionele problemen en meer levenstevredenheid, wat zorgt voor een hoger mentaal welbevinden. Vooral voor emotionele problemen is de samenhang met de steun van een vader sterk. Een grote groep jongeren vertelde in de interviews ook steun of troost te vinden bij hun huisdier.

>> Unicef.nl

Hoewel Unicef de resultaten van dit onderzoek deels zorgelijk vindt, melden ze in een ander rapport dat het welzijn van de Nederlandse kinderen in vergelijking tot andere landen wel top is.

In het onderzoek van Unicef is de mentale en fysieke gezondheid van kinderen tussen de 0 en 18 jaar in de 41 meest welvarende landen onderzocht. Nederland staat op de eerste plaats. In vergelijking met de andere landen gaat het goed met kinderen in ons land. In de meeste landen blijkt iets minder dan 80 procent van de kinderen tevreden met hun leven. Nederlandse kinderen zijn het meest tevreden, gevolgd door die in Mexico en Roemenië. In Turkije zijn kinderen, met 53 procent, het minst tevreden, gevolgd door Japan en Groot-Brittannië. Pesten en het gebrek aan hulp van familie spelen hierbij een grote rol.

>> [Unicef.nl/#2](https://www.unicef.nl/#2)

5. En nog meer welbevinden

We gaan nog even door met het thema 'welbevinden', want ook in een van de drie dit najaar verschenen verdiepingsrapporten van het PISA-onderzoek staat het welbevinden centraal. Het rapport komt van de Universiteit Twente met als auteurs Martina Meelissen, Lin Weijn en Nathalie Maassen en heeft als titel 'PISA-2018: De verdieping: het welzijn van 15-jarigen.'

Ten opzichte van de andere OESO-landen zijn Nederlandse 15-jarigen behoorlijk tevreden met hun leven. Nederlandse leerlingen geven hun leven een 7,5 en dit is significant hoger dan het OESO-gemiddelde. Het gemiddelde cijfer dat Nederlandse PISA-leerlingen aan hun leven geven, komt overeen met het cijfer (7,4) van 15-jarigen in onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) naar tevredenheid met het leven (WHO, 2020). Nederlandse 15-jarigen zijn wel minder positief over de betekenis van hun leven en over hun zelfredzaamheid dan leerlingen uit de OESO-landen gemiddeld.

Jongens zijn over het algemeen positiever over hun welbevinden dan meisjes. Er is eveneens een relatief groot verschil tussen Nederlandse jongens en meisjes in de wijze waarop zij zeggen om te gaan met falen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het verschil in antwoorden op de stelling "Wanneer ik faal, ben ik bang dat ik misschien niet genoeg talent heb". Bijna de helft van de meisjes is het eens met deze stelling, ten opzichte van nog geen kwart van de jongens. Voor alle welbevinden-indicatoren geldt dat deze positief samenhangen met door de leerling ervaren steun van ouders. De migratieachtergrond van leerlingen laat geen of een zeer zwakke relatie zien met de verschillende indicatoren voor algeheel welbevinden. Als dit verband er is, dan is dit lichtpositief voor leerlingen met een migrantenachtergrond. Alleen bij positieve emoties scoren leerlingen met een migrantenachtergrond iets lager. Leerlingen met een migratieachtergrond voelen zich meer thuis op school en worden minder gepest dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond.

Verder concluderen de onderzoekers dat het welbevinden van een leerling geen noodzakelijke voorwaarde lijkt te zijn voor de goede prestaties, dan wel dat goede prestaties niet altijd samengaan met meer welbevinden.

De conclusie dat als leerlingen prettig in hun vel zitten, dit niet leidt tot betere prestaties, kom je in meer onderzoek tegen. Dit resultaat wordt door leerkrachten vaak ongeloofwaardig geacht. Zij denken dat het niet anders kan dan dat meer welbevinden leidt tot betere prestaties. Ik kan hier buiten het onderzoek nog een uitspraak van voetballer Arjen Robben bijhalen: 'Hoe beroerder en zieker ik me soms voel, des te beter speel ik.'

Na dit toch overwegend positief beeld over het welbevinden van onze kinderen, is het nu helaas tijd om een paar klappen uit te delen. En dat zijn nogal harde klappen.

6. Voorschool en kinderopvang hebben weinig impact op toetsscores later in de school

Dit komt naar voren uit een onderzoek van Callie Little e.a. van de universiteit van New England. De titel is 'Exploring the Influence of Early Childhood Education and Care on the Etiology of Achievement'. Men vond geen statistisch significant verschil in toetsscores op taal en rekenen tussen kinderen die de voorschool of kinderopvang hadden doorlopen en kinderen die dit niet hadden. Ook de duur van het verblijf in voorschool of kinderopvang had geen effect op taal- en rekenscores. Dit onderzoek gebruikt Australische gegevens van tweelingen van drie tot negen jaar.

De onderzoekers denken niet dat – zoals uit eerder onderzoek in Australië naar voren kwam – het ontbreken van resultaat te maken kan hebben met de kwaliteit van de PM'ers. Zij achten het wel mogelijk dat het formele onderwijs in de basisschool compenseert voor het missen van voorschoolse educatie. Zij vinden dat ouders die kind niet naar de voorschool sturen, niet ongerust hoeven te zijn over de toekomstige ontwikkeling van hun kind in basisvaardigheden.

(Etiologie betekent trouwens ontstaansgeschiedenis voor wie dit evenals ondergetekende niet wist).

>> [The Conversation School](#)

>> [Springer.com](#)

We komen nu op het punt waar we het naar mijn mening wel belangrijkste onderzoek in deze Pluk moeten bespreken. Het betreft weer een PISA-rapport en dit keer met als centrale thema de kansenongelijkheid. De titel is 'PISA-2018 De verdieping: Kansenongelijkheid in het voortgezet onderwijs'. De auteurs zijn Pieter Aalders, Annemarie van Langen, Kim Smits, Demi van den Tillaart, en Maarten Wolbers. Even diep ademen en dan beginnen we...

7. Ontwikkeling kansenongelijkheid in de afgelopen 15 jaar

De data die voor deze rapportage beschikbaar waren, zijn echt de droom van elke onderzoeker. We hebben toetsscores op de domeinen leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen bij 15-jarigen. En die hebben we niet zo maar als een momentopname, maar met een tijdlijn van 15 jaar, van 2003 tot 2018. Het rapport maakt gebruik van de gegevens verzameld in de metingen van 2003, 2006, 2009, 2012, 2015 en 2018, en gaat specifiek in op Nederland. En die gegevens zijn gespecificeerd voor kinderen van ouders met verschillende opleidingsniveaus, kinderen met of zonder migratieachtergrond, en jongens en meisjes. We kunnen dus niet alleen verschillen in prestaties op een bepaald moment zien, maar ook de ontwikkeling van prestatieverschillen over de langere termijn in beschouwing nemen.

Wat zijn de onderzoeksresultaten? We wisten al dat de leesvaardigheid fors is verslechterd in de periode 2003- 2018. De onderzoekers spreken erover dat 24% van de 15-jarigen onvoldoende geletterd is, met kans op laaggeletterdheid. Sommige columnisten maken hiervan dat de kinderen dus een trapje hoger scoren dan laaggeletterd, maar dat is een misvatting. Je kunt volgens de geldende definities pas vanaf je 16^e laaggeletterd zijn. Daarom spreekt men bij de 15-jarigen over onvoldoende geletterd, met een risico op laaggeletterdheid. Er is in theorie dan nog een jaartje kans op verbetering.

Behalve die voor leesvaardigheid zijn ook de scores voor wiskunde en natuurwetenschappen fors gedaald in de periode 2003-2018. In veel commentaren wordt er op gewezen dat de wiskundescores tussen 2015 – 2018 stabiel (zelfs licht stijgend) waren, maar over de langere periode bezien zijn ze toch stevig gedaald, zij het een tikje minder dan bij leesvaardigheid.

Hoe zit het nu met de achterstandsgroepen. We beginnen met kinderen uit laag opgeleide gezinnen op achtereenvolgens leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen.

Zowel meisjes als jongens hebben tussen 2003 en 2018 steeds lagere scores op leesvaardigheid. Dit is in algemene zin het geval, ongeacht het opleidingsniveau van de ouders. Kinderen van laagopgeleide ouders scoren bij elke meting verreweg het laagst. Ook de *daling* in leesvaardigheid, is echter significant het grootst bij leerlingen met laagopgeleide ouders. Met andere woorden, de invloed van het ouderlijk opleidingsniveau op de leesvaardigheid van meisjes en jongens is toegenomen in de loop van de tijd.

Ook bij wiskunde halen leerlingen met laagopgeleide ouders de laagste toetsscores en leerlingen met hoogopgeleide ouders de hoogste. Verder zien we dat leerlingen in de periode 2003-2018 – evenals bij leesvaardigheid het geval is – steeds minder goed presteren in wiskunde. Het is echter wel weer zo dat deze afname in toetsprestaties significant groter is voor leerlingen met laagopgeleide ouders. Dit gaat op voor zowel jongens als meisjes.

En hoe zit het met de natuurwetenschappen? Hoop doet leven. Maar helaas. We zien dat zowel meisjes als jongens tussen 2003 en 2018 (net als bij leesvaardigheid en wiskunde) steeds lagere scores op natuurwetenschappen behalen. En de daling is hier wederom het grootst voor leerlingen van laag opgeleide ouders, zowel bij jongens als bij meisjes. Ook hier zien we dus dat het onderwijs steeds minder weet te compenseren voor de effecten van de gezinsfactoren.

Het wordt nog een beetje dramatischer. In het onderzoek is ook gekeken naar de onderwijspositie. En dan blijkt dat de kans op het havo of vwo te zitten voor meisjes en jongens met middelbaar en hoogopgeleide ouders is toegenomen in de onderzochte periode. Voor meisjes en jongens met ouders die laagopgeleid zijn, is juist een afname geconstateerd. Voor meisjes bedraagt deze afname 4,5%-punten: voor jongens 1,5%-punten. Nu kan dit natuurlijk te maken hebben met de verschillen in toetsscores tussen kinderen van ouders met verschillende opleidingsniveaus. Echter, bij vergelijking van twee leerlingen met dezelfde cognitieve prestaties, van wie de ene hoogopgeleide ouders heeft en de andere laagopgeleide, heeft de leerling met hoogopgeleide ouders een grotere kans zich op 15-jarige leeftijd in de bovenstroom van het voortgezet onderwijs (havo/vwo) te bevinden dan de leerling met laagopgeleide ouders. Het is dan wel zo dat het overgrote deel van het oorspronkelijke effect van sociale herkomst is verdwenen nadat rekening wordt gehouden met verschillen in toetsprestaties. De verschillen zijn aanmerkelijk kleiner als er met de toetsscores rekening wordt gehouden. Maar ze zijn er en ze zijn significant.

Dan gaan we kijken naar de migratieachtergrond van de kinderen. Meisjes en jongens met een migratieachtergrond behalen gemiddeld genomen lagere prestaties op leesvaardigheid dan meisjes en jongens zonder migratieachtergrond. Leerlingen met een migratieachtergrond, en dan met name jongens (bij meisjes gaat het relatief iets beter), ondervinden een sterkere daling over de tijd in hun leesvaardigheidsscore. Dit houdt in dat de verschillen in toetsscores leesvaardigheid tussen leerlingen met en zonder migratieachtergrond zijn toegenomen. Met andere woorden, de negatieve invloed van etnische herkomst op de leesvaardigheid van leerlingen is toegenomen in de loop van de tijd.

Bij wiskunde is de situatie anders. Ook hier zien we dat meisjes en jongens met een migratieachtergrond aanzienlijk lagere toetsscores op het domein wiskunde behalen dan meisjes en

jongens zonder migratieachtergrond. En de daling bij jongens is groter dan het gemiddelde. Voor meisjes zien we een tegenovergestelde ontwikkeling. Voor zowel meisjes met als meisjes zonder migratieachtergrond zijn de wiskundeprestaties afgenomen in de periode 2003-2018, maar deze afname is significant groter voor meisjes *zonder* migratieachtergrond. Met andere woorden, de invloed van etnische herkomst op wiskundeprestaties is voor meisjes afgenomen in de loop van de tijd. Dus: migrantenmeisjes zijn erop achteruit gegaan qua wiskundeprestaties, maar relatief gezien (dat wil zeggen, ten opzichte van meisjes zonder migratieachtergrond) minder sterk.

Bij natuurwetenschappen zien we hetzelfde patroon als bij wiskunde. Meisjes met een migratieachtergrond hebben een deel van hun aanvankelijke achterstand ingelopen, terwijl bij jongens met een migratieachtergrond hun achterstand is toegenomen.

En hoe zit het met de onderwijspositie van de migrantenkinderen. De etnische herkomst van leerlingen heeft een negatieve invloed op hun onderwijspositie op 15-jarige leeftijd. In 2003, bijvoorbeeld, hebben meisjes met een migratieachtergrond een kans van 28% om zich in het havo of vwo te bevinden, terwijl dit percentage voor meisjes zonder migratieachtergrond 40% bedraagt. Voor jongens is de absolute kans om op het havo of vwo te zitten kleiner dan voor meisjes, en ook de samenhang met migratieachtergrond is geringer (maar wel statistisch significant). Voor jongens met een migratieachtergrond is deze kans 30% tegenover 33% voor jongens zonder migratieachtergrond.

We weten dat meisjes en jongens in de loop van de tijd een grotere kans hebben om op 15-jarige leeftijd op het havo of vwo te zitten. De trendlijnen zijn immers stijgend. Voor meisjes met een migratieachtergrond is de groei 14%-punten (van 28% naar 42%) en voor meisjes zonder migratieachtergrond is deze 10%-punten (van 40% naar 50%). Meisjes met een migratieachtergrond ondervinden dus een sterkere stijging over de tijd in hun kans om zich in het havo of vwo te bevinden.

Voor jongens komt het tegenovergestelde beeld naar voren. Voor hen geldt dat degenen met een migratieachtergrond een stijging van 7%-punten kennen en degenen zonder 14%-punten. Dit houdt in dat migrantenjongens, hoewel hun absolute kans om op het havo of vwo te zitten is toegenomen, relatief gezien een grotere achterstand hebben ontwikkeld, omdat de kans van jongens zonder migratieachtergrond om op het havo of vwo te zitten, sterker is gestegen.

Als we nu kijken naar toetsprestaties op de gemeten domeinen, dan blijkt dat leerlingen met een migratieachtergrond een grotere kans hebben zich in de bovenstroom van het voortgezet onderwijs (havo/vwo) te bevinden dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Deze observatie geldt voor zowel meisjes als jongens. Dus migrantenleerlingen bevinden zich, vergeleken met leerlingen zonder migratieachtergrond, gemiddeld genomen vaker in het havo of vwo dan op basis van hun toetsprestaties mag worden verwacht. Dit effect wordt wel iets minder in de loop der jaren.

De onderzoekers zien twee mogelijke verklaringen. Het kan zijn dat migrantenleerlingen (en hun ouders) een hoger ambitieniveau hebben dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Het is ook mogelijk dat docenten leerlingen met een migratieachtergrond het voordeel van de twijfel gunnen wanneer hun toetsprestaties wat tegenvallen. Beide verklaringen kunnen ook tegelijkertijd opgaan.

Ter volledigheid zij opgemerkt dat de verschillen naar opleidingsniveau kleiner worden, als wordt gecorrigeerd voor ouderlijke hulpbronnen. Het gaat hierbij in dit onderzoek om educatieve hulpmiddelen, culturele bezittingen en welvaart.

8. Het leesoffensief

Op basis van de eerder gepubliceerde PISA-rapportages over de resultaten met betrekking tot leesvaardigheid, is er inmiddels sprake van een leesoffensief. De minister heeft de Tweede Kamer een brief gestuurd over de stand van zaken bij dit leesoffensief:

>> [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl)

De brief geeft vooral een overzicht van al lopende activiteiten en noemt enkele plannen voor de toekomst, zoals een landelijke campagne om laaggeletterde ouders te bereiken, voorzien voor 2021. Er is geen overzicht opgenomen van beschikbaar te stellen financiële middelen.

9. Achterstanden aanpakken, maar welke?

Er verschijnen momenteel veel artikelen, blogs, podcasts en wat dies meer zij over kansenongelijkheid en achterstanden. Daarbij doet zich een merkwaardige vermenging voor van enerzijds de achterstanden op basis van het ouderlijk milieu, de klassieke thematiek van onderwijsachterstanden en anderzijds de achterstanden die ontstaan door Corona, in algemene zin en specifiek voor kinderen uit achterstandsgroepen. Aangezien over de Corona achterstanden nog nauwelijks onderzoek is uitgevoerd worden, worden onderzoeksresultaten uit de klassieke thematiek nu probleemloos getransplanteerd naar de Corona thematiek. Een voorbeeld hiervan is een studie van Education Lab met als titel 'Ieder kind een kans! Interventies voor gelijke kansen in het basisonderwijs', van de hand van Sanne van Wetten en Inge de Wolf.

In dit rapport worden als mogelijk effectieve interventies genoemd:

1. De beste leerkracht voor de klas
2. Het aanbieden van extra uren onderwijs aan leerlingen
3. Betrekken van ouders
4. Aansluiting van onderwijs met zorgpartners
5. Het verbreden van de horizon

We hebben natuurlijk in de afgelopen decennia tal van dit soort lijstjes langs zien komen, en het is allemaal geen onzin. De vraag is wel of het reproduceren van dit soort lijstjes echt helpt om tot meer gelijke kansen te komen. Tot nu toe heeft dit niet echt gewerkt. Het zou mijns inziens goed zijn als er een echte discussie op gang komt waarin de vraag centraal staat wat er moet gebeuren om meer gelijke of meer eerlijke kansen te realiseren in ons onderwijsbestel. En in zo'n discussie zou dan allereerst het onderwijsstelsel en de verdeling van verantwoordelijkheden betreffende het realiseren van meer gelijke kansen centraal moeten staan. Want de vraag wie nu eigenlijk de verantwoordelijkheid draagt om hier iets aan te doen, is nu nog niet zo makkelijk te beantwoorden. En zolang hier geen eenduidigheid is, zweven alle andere aanpakken min of meer in het luchtledige.

>> [ABNAMRO.nl](https://abnamro.nl)

Het verbreden van de horizon blijkt volgens een aantal leerkrachten in het bovengenoemde onderzoek naast 'de beste leerkracht voor de klas' het meest effectief te zijn om achterstanden weg te werken. Het verbreden van de horizon kan gaan om culturele activiteiten zoals een museumbezoek, maar ook om deelname aan sport en andere activiteiten die leerlingen de kans geven hun ervaringen uit te breiden. Wat betreft die culturele activiteiten verscheen onlangs een artikel in het kader van de Kennisrotonde van NRO van de hand van Maurice de Greef: "Wat zijn effecten en kenmerken van effectief onderwijs in muziek en beeldende vorming voor kinderen van 4-12 jaar?"

Zijn conclusie is: naast een grotere verbondenheid en een betere persoonlijke en sociale ontwikkeling laat onderzoek zien, dat deelname aan kunst- en cultuuronderwijs bijdraagt aan een beter fonologisch bewustzijn en de taalontwikkeling onder kinderen. Ook wordt hun creativiteit en culturele betrokkenheid bevorderd. Expliciete instructie in divergent denken en aandacht voor een plezierige en belonende ervaring door onder andere een goede kwaliteit in het lesgeven kunnen de impact van kunst- en cultuuronderwijs versterken.

>> [Kennisrotonde.nl](https:// Kennisrotonde.nl)

Als ik naar de gebruikte bronnen kijk, deels ook weer metastudies waar hier nog eens een metastudie overheen gaat, lijken de conclusies wel een beetje opgerekt. Maar in een tijd waarin een aantal gemeenten van plan is te bezuinigen op cultuuronderwijs in de basisschool, komen ze ongetwijfeld goed van pas om dit tegen te houden.

*We ronden af met een mooi proefschrift van Marlau van Rens uit september 2020:
10. De overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs*

>> [Maastrichtuniversity.nl](https:// Maastrichtuniversity.nl)

Van Rens stelt dat voor een succesvolle overgang een goede voorbereiding op de basisschool, die rekening houdt met de verwachtingen van het voortgezet onderwijs, vereist is. Daarbij wordt de mate van onafhankelijkheid van de kinderen bij die overgang vaak overschat. Zij blijken toch vaak hulp en begeleiding nodig te hebben, vooral op sociaal vlak. Leerkrachten in de basisscholen hebben vaak geen zicht op de hoge eisen die het voortgezet onderwijs aan de kinderen stelt. Naast slechte voorbereiding spelen bij de overgang ook vaak persoonlijke en gezinsfactoren, slecht advies, weinig betrokkenheid van de ouders, het gevoel er niet bij te horen op het voortgezet onderwijs en te weinig evaluatie en aanpassing van het overgangsproces.

De vraag aan leerkrachten in het voortgezet onderwijs of ze veel van de kinderen die overkomen willen weten of juist weinig, leidt tot uiteenlopende antwoorden. De meeste mentoren willen echter vooral de kinderen een nieuwe start gunnen. Maar als er echt serieuze problemen spelen, willen ze daarover wel geïnformeerd worden.

Ook deze dissertatie betreft weer een metastudie. Daar is op zich niets mis mee, maar het zou toch wel mooi zijn als meer onderzoekers de gelegenheid krijgen eigen onderzoek te doen.

Tot slot: er is een update van het Gelijke Kansen Dashboard met regionale gegevens beschikbaar:

>> [MinOCW](https:// MinOCW)

Jo Kloprogge